

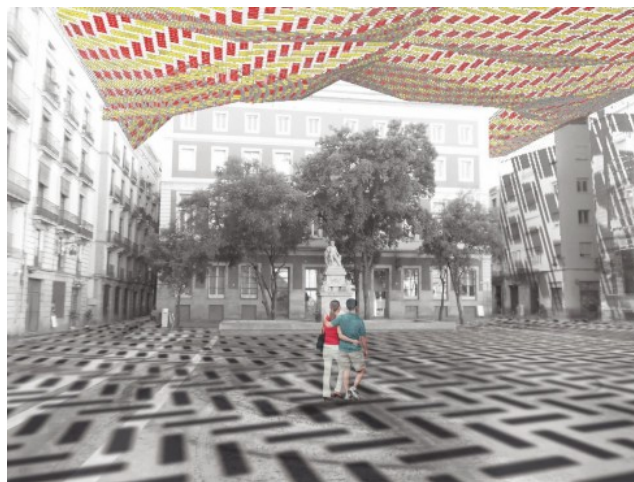
El triomf de les elits

quaderndelesidees.press/el-triomf-de-les-elits/

September 29, 2014

Tot i que se'ns ha venut com a un model de participació col·lectiva, el procés de gestació del BCN Re.Set, un circuit d'arquitectura efímera que commemora els 300 anys del 1714, ha estat marcat per la poca transparència i l'amiguisme

Mentre redacto aquest article rebo un correu electrònic de la Fundació Enric Miralles, en el qual em conviden a la inauguració del making of de l'esdeveniment BCN Re.Set, un circuit d'arquitectura efímera que commemora els 300 anys del 1714. La carta explica que el procés que ha conduït fins a BCN Re.Set és «educatiu i col·laboratiu», un procés «tan important com el resultat final». La propaganda és convincent i, si no fos perquè l'he viscut de prop, no dubtaria en creure'm la bondat participativa del projecte. No és cap estirabot, sinó un acte de decència aprofitar aquesta plataforma lliure que és Quadern per posar en entredit la importància que els organitzadors donen al procés de Re.Set. Tanmateix, adverteixo ja ara que aquesta és una opinió personal. Una crítica, no a l'esdeveniment de Re.Set en si, ni al seu resultat final, sinó a la hipocresia i la frivolitat del seu procés de gestació, procés que se'ns ven ara com a modèlic des del punt de vista de la participació col·lectiva.

Projecte final d'Albert López, Yoni Meseguer, Pau Morgado i Tashi Lewis Serrano

Un supòsit que impregna la commemoració és que cal vincular l'aniversari de la defensa de la ciutat a l'anomenat “procés” que viu Catalunya actualment. Aquesta vinculació es fa incidint en el fet col·lectiu, en el fet que, separats per 300 anys, ambdues efemèrides s'aguantaren perquè provenien “de baix”, del poble. Sense conèixer bé la història del desenllaç del 1714, entenc, pel que he llegit, que sí, que la resistència de Barcelona es degué a la capacitat de resistència dels seus ciutadans (les classes més adinerades que ho volgueren, pogueren sortir i refugiar-se al Maresme). Aquest fet ens

faria pensar que la celebració d'aquests 300 anys té una gran voluntat col·lectiva i que s'ha mirat d'organitzar amb la complicitat i implicació del teixit social català, tal com indica la propaganda dels esdeveniments preparats per commemorar-los.

Lamento dir que, pel que conec, no ha sigut ben bé així. Més aviat al contrari. L'entrellat organitzatiu de BCN Re.Set té una direcció clarament piramidal. Ha sigut muntat a dit "des de dalt" i coordinat per arquitectes i artistes que, a banda d'un vincle d'amistat, l'únic que els uneix és el fet que l'èxit els ha somrigut alguna vegada. Aquesta convocatòria "a telefonades" s'inicia des del primer moment, quan es confia que algú, que dirigeix magistralment programes de televisió, pot liderar un esdeveniment com el tricentenari. I quan aquest algú, que imagino amb una cultura arquitectònica i artística engendrada bàsicament a partir del televisor, crida Benedetta Tagliabue per coordinar els actes del carrer.

Cal reconèixer que la teranyina de relacions dissenyada per la Fundació Enric Miralles que presideix Tagliabue és ambiciosa. El recorregut per Barcelona s'iniciaria a la Ciutadella, on un gran mur significaria la primera obra d'arquitectura efímera. Aquest recorregut seguiria per sis places més, amb les corresponents sis instal·lacions efímeres. Cada una d'aquestes obres/places tindrien un tema amb el qual s'haurien d'inspirar. Aquests temes són: Identitat, Llibertat, Diversitat, Democràcia, Memòria i Europa. Cada instal·lació temàtica estaria curada per un arquitecte de ressò internacional que coordinaria una feina col·lectiva amb una escola d'arquitectura local més una d'internacional, i amb grup d'especialistes en el tema, intel·lectuals també de ressò internacional, of course. Cal dir que les escoles caigueren en massa a la crida, entabanats pels cants de sirena que els oferien un paper protagonista en tota aquesta amalgama, liderant un procés de disseny que s'havia de gestar en el si d'optatives, workshops intensius o tallers troncal.

Presentació intermèdia de Francisco Romero,
David Espert i Pau Menéndez

Així, Identitat seria el tema d'una instal·lació ubicada a la plaça Nova, a la catedral, liderada per l'estudi xinès URBANUS, l'escola de disseny Elisava i el MIT de Massachusetts. Llibertat es commemoraria a la plaça Salvador Seguí amb l'índia Anupama Kundoo com a curadora, l'Institut d'Arquitectura Avançada i la TU de Berlín com a escoles, i Carlos Ruiz Zafón i Miraj Ahmed com a "experts". La Diversitat es faria a la plaça dels Àngels amb l'arquitecta francesa Odile Decq, l'escola d'arquitectura de Barcelona de la UPC, Harvard i l'artista Allard Van Hoorn. La Democràcia seria tractada a la plaça de la Mercè amb l'arquitecte anglès Peter Cook, l'escola del Vallès de la UPC, l'escola de música d'Hamburg, el sociòleg i antropòleg Bruno Latour i el discjòquei i performer Andy Dean de la AA de Londres. Per a Memòria, es faria una instal·lació amb l'arquitecta irlandesa Ivonne Farrell, l'escola d'arquitectura de La Salle i la BUW Institute for Urban Environment a l'Arc de Triomf. I finalment, a la plaça de

Mar es tractaria el tema Europa, vinculantlo amb el menjar, amb la participació d'Urban Think Tank, l'Escola d'arquitectura ESARQ de la Internacional, la ETH de Zuric i amb una gran atracció: Ferran Adrià.

Cal reconèixer que el sarau muntat era ambiciós i prometia. Els noms reunits eren d'interès. Personalment ho vivia des de l'escola del Vallès, on es prengué molt seriosament la proposta i se li donà màxima prioritat. Així, la tardor de 2013 s'inicià un taller de projectes troncal que començà a treballar el que des de la Fundació Enric Miralles se'ns demanava. No hi havia diners, però això no feia presagiar que el magnífic castell de cartes muntat a priori es desmuntaria d'una forma tan descomunal com va fer-ho a mesura que avançaven els esdeveniments, quedant tot el pretès interès intel·lectual de la instal·lació en una mera façana de cartó pedra. La resposta de les escoles fou ràpida i els alumnes estaven entusiasmats de formar part d'aquell esdeveniment. Tanmateix, l'inici de la cursa que havia de culminar amb una obra d'arquitectura efímera era desigual. D'una banda, unes escoles prestant serveis “per amor a l'art” i lliurant els seus béns més preuats: continguts docents i alumnes; i d'altra, uns curadors de les instal·lacions treballant aïlladament als seus despatxos, amb una mínima connexió amb les escoles i amb tot el recolzament d'una Fundació Enric Miralles desbordada i clarament decantada a relegar el treball conceptual —que no el físic— dels alumnes a un paper per estripar, si així ho desitjava la reconegudíssima figura internacional.

Així vam poder-ho constatar a l'escola quan, havent acabat el curs i havent generat els alumnes una valuosa feina sobre el concepte que ens havia tocat, la Democràcia, se'ns presentà un glamurós Peter Cook, amb barret, acompanyat per la seva esposa, disposat a judicar entre els vius. Els alumnes, que havien interpretat que la Democràcia podia integrar-se en el procés de disseny a través d'un procediment participatiu, on cadascú acabés votant la proposta més interessant per construir-la entre tots al final, es trobaren amb un arquitecte anglès de vuitanta anys que tenia un concepte de Democràcia lleugerament diferent del seu. I així, perplexos pel que sentien, veieren reduïdes al no-res les seves propostes basades en la participació dels veïns, en la història de la política, en la denúncia a les dictadures, etc., per un Cook que preferia tant sí com no vincular el preuat concepte (preuat pel que ens ha costat d'aconseguir) amb els casaments civils i religiosos de la plaça de la Mercè.

Compte. La insistent proposta dels casaments, i que s'ha acabat duent a terme, potser no està malament (tot i que, rellegint-la al web de Re.Set, encara no l'acabo d'entendre). Potser sí. El que està clar és que fou tan original com còmica la situació que vam viure, innocents de nosaltres. Però el somriure s'acaba aviat quan hom s'adona que aquella proposta era un NO rotund a fer les coses diferents, era el rebuig a una manera més democràtica d'entendre l'arquitectura i la docència en el disseny. Era perdre l'oportunitat d'ensenyar al món que des de Catalunya els processos creatius no surten d'un sol llapis, sinó que són la culminació d'un gran acte col·lectiu. Era perdre l'oportunitat de mostrar com des de Barcelona s'està liderant un canvi en la manera de concebre l'arquitectura gràcies a l'acció d'escoles i col·lectius de professionals. Peter

Cook i la Fundació Enric Miralles estaven plenament d'acord en no renunciar al poder que tenen encara avui les grans firmes. En tirar endavant aquell esdeveniment a partir d'idees sordes i autistes com la dels casaments, regint-se, si cal, amb mandus militari com el mateix Cook va indicar. Ja és paradoxal que, tractant-se del 1714, algú imposi la seva voluntat fent al·lusió a l'ordre militar, i també és paradoxal que la instal·lació de la democràcia petés precisament per absència de la mateixa...

I és que sí, tot plegat petà. I petà no només pels estirabots d'uns curadors acostumats a anar a la seva i més obsessionats per allargar el seu prestigi internacional que per formar part d'una celebració col·lectiva, sinó perquè aquest menyspreu al treball dels alumnes el féu palès la pròpia Fundació en un tardà intent de conveni vergonyós i indigne que relegava les escoles a ésser col·laboradores/ constructores de baix cost. La pretesa feina col·lectiva segons la qual sorgiria el projecte, on es trobava? Els continguts docents, les propostes treballades a través de la docència, per a què havien d'acabar servint? Davant l'evidència que formaven part d'una cortina de fum, les dues escoles públiques, la del Vallès i la de Barcelona, ambdues de la UPC, es declararen en rebel·lia i, negant-se a sotmetre's a aquell tracte, es despenjaren del projecte. Desconec el motiu pel qual les escoles privades hi continuaren vinculades. Les seves raons tindran. Però sospito que potser elles no podien manifestar amb la mateixa llibertat les ingratituds de treballar amb aquella indignitat.

I així ha acabat el procés de BCN.ReSet, esdeveniment que l'endemà d'acabar aquest article inauguraran a Barcelona. Què se n'ha fet de Bruno Latour, Ferran Adrià, Carlos Ruiz Zafón i tots els teòrics que els acompanyaven? On és tot el treball intel·lectual per omplir de contingut les instal·lacions? Quin és el paper que han jugat les escoles en aquesta gran tasca teòricament col·lectiva? No es pot criticar que l'ambició inicial d'un projecte culmini a un nivell menor. Tots fem el que podem. Ni tampoc la feina individual que els implicats, un a un, han acabat fent. Cadascú sap el que es fa. Però sí que és criticable, i essent un esdeveniment públic encara més, la mentalitat amb la qual s'arriba al final, aquesta mentalitat conservadora i elitista del "nom fa la cosa". Sí, unes elits han decidit com celebrar que fa 300 anys un poble defensà una ciutat. I ho han fet a la seva manera: preferint els amics de renom i les grans firmes amb la provinciana il·lusió del prestigi internacional, minimitzant la càrrega teòrica, conceptual, política per emborratxar-nos amb precioses i atractives formes, ignorant, com tantes altres vegades, allò més preuat que té aquesta ciutat: el teixit associatiu dels barris, la força cooperativa dels veïns, el gruix intel·lectual arrelat en el si de les seves universitats públiques.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal](#) i [política de privacitat](#).

Roger Sauquet

Roger Sauquet Llonch (Sabadell, 1976) és arquitecte per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC, 2001) i doctor en Arquitectura (2012) per la mateixa universitat. Professor-lector del departament de Projectes Arquitectònics de la UPC. El 2002 va obtenir una beca de formació pre-doctoral a la UPC. El 2005 va començar a [...]

[Llegir més](#)

